

УДК 378:811:34(410)

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ АНГЛІЇ ТА ШОТЛАНДІЇ

Сулум Наталія Володимирівна
м. Львів

У статті здійснений аналіз нормативно-правового забезпечення підготовки майбутніх вчителів англійської мови у вищих навчальних закладах Англії та Шотландії на основі актів загальноєвропейського значення, законів та циркулярів, що стосуються організації підготовки вчителів, реформування освіти, забезпечення якості, стандартизації освіти. Висвітлені особливості шкільної реформи 1988 року, що проводилася в напрямку перегляду змісту навчання, запровадження національної оцінки знань учнів та змін щодо управлінських процесів. Проаналізовані положення концепції європейської освіти у межах єдиного освітнього простору, що мали великий вплив на реформування системи підготовки вчителів англійської мови в Англії та Шотландії.

Ключові слова: підготовка майбутніх учителів англійської мови, вищі навчальні заклади, стандартизація освіти.

Сучасний розвиток системи нормативно-правового забезпечення підготовки майбутніх вчителів англійської мови у вищих навчальних закладах Англії та Шотландії розпочався із реформування професійної освіти Великобританії шляхом її стандартизації у 80-ті роки ХХ ст.

Питання нормативно-правового забезпечення підготовки майбутніх вчителів англійської мови у вищих навчальних закладах Англії та Шотландії досліджували науковці – теоретики та практики: Авшенюк Н. М., Глузман О. В., Кіщенко Ю. В., Леонтьєва О. Ю., Пуховська Л. П. та інші, проте системного вивчення нормативно-правового забезпечення підготовки майбутніх вчителів англійської мови у вищих навчальних закладах Англії та Шотландії так і не було здійснено. Відповідно, метою статті є аналіз основних положень нормативно-правового забезпечення підготовки майбутніх вчителів англійської мови у вищих навчальних закладах Англії та Шотландії в їх ретроспективі та виокремлення сучасних положень законодавчого регулювання.

У кінці ХХ – на початку ХХІ століття у Європі було прийнято і затверджено низку документів, у яких визначаються стратегії розвитку системи професійної підготовки вчителів у ХХІ столітті, що були затверджені і в Англії та Шотландії.

Першим важливим документом, у якому йшлося про розробку єдиної стратегії в професійній підготовці майбутніх учителів, став "Меморандум про вищу освіту в країнах ЄС" (1991) [9, р. 111]. У цьому документі наголошується на необхідності підвищення рівня професійної підготовки майбутніх учителів, і задля цього "кожен студент має набути досвіду у різних освітніх системах країн ЄС" [7, р. 22].

При цьому, основні положення реформування підготовки майбутніх вчителів у вищих навчальних закладах Англії та Шотландії знайшли своє відображення в прийнятих урядом Великобританії законодавчих актах: „Законі про освіту” (1986 р.), „Законі про реформу середньої школи” (1988 р.), „Правилах про одержання педагогічної освіти” (1989 р.), „Реформі базової підготовки вчителя” (1992 р.) [4, с. 62].

Найповнішого розвитку ідея спільного для всіх змісту освіти набула в Білій Книзі “Кращі школи” (1985 р.), де зазначалось, що зміст початкової та середньої освіти має бути широким і збалансованим, пов’язаним із життям і враховувати здібності учнів [1, с. 220].

В 1988 році в Англії був прийнятий Закон про реформу освіти. Сучасна шкільна реформа проводиться в таких основних напрямках: перегляд змісту, запровадження національної

оцінки знань учнів, зміни в управлінні. До цього часу система освіти в країні була настільки децентралізованою, що учбові плани склалися на рівні шкіл, а вчителі самі розробляли учбові програми, користуючись рекомендаціями міністерств, екзаменаційними вимогами, методичними матеріалами, підготовленими урядовими і незалежними педагогічними організаціями.

Поворотним пунктом у реформуванні системи підготовки вчителів англійської мови Англії та Шотландії стало створення концепції європейської освіти у межах єдиного освітнього простору, прийняття Радою Європейського Співтовариства (24.05.1988 р.) та Парламентською Асамблеєю Ради Європи (22.09.1989 р.) спеціальних резолюцій щодо розбудови єдиного європейського простору в освіті [6, с. 34]. Аналіз цих документів свідчить, що в Європі започатковані й одержали офіційну підтримку дві концепції освіти, які паралельно розвивалися і поширювалися протягом останніх років: концепція Європейського співтовариства та концепція Ради Європи.

У травні 1991 р. британський уряд випустив Білу книгу „Вища освіта: нові підходи”, у якій запропонував ряд змін у системі вищої освіти. Цей документ став основою для прийняття Закону про безперервну та вищу освіту (1992 р.), відповідно до якого проводяться реформи у вищій школі: з’являється єдина структура вищої освіти – з трьома новими радами фінансування (для Англії, Уельсу та Шотландії); одержання політехніками (коледжами) статусу університетів, які давали право присуджувати академічні степені та звання; затвердження нових структур: Рада з питань якості вищої освіти (або Рада ректорів вузів) і Відділ з оцінки якості (державна організація, яка займається перевіркою якості предметів); надання до 2000 р. одному з трьох молодих людей відповідної вікової групи можливості одержання вищої освіти (у 60-і рр. ХХ ст. 1 з 17 вступав до ВНЗ); одержання права присвоєння ступенів не університетським навчальним закладам; покращення роботи магістратури і докторантури; розширення доступу до вищої освіти дорослого населення країни; розробку критеріїв одержання статусу університету, спрощення цієї процедури; покращення якості підготовки фахівців, організація зовнішнього контролю за якістю їх підготовки – шляхом удосконалення роботи національного аудиторського органу.

У Білій Книзі (1997р.) відзначено, що «у руках педагогів знаходиться ключ до успіхів учнів», вказується, що знання і навички стануть головними складовими на шляху до життєвого успіху. Кожна держава прагне будувати таке суспільство, в якому кожен індивід буде високоосвіченим та стане спроможним поновлювати свої знання впродовж життя [8, с. 21].

Реформування системи вищої освіти Англії та Шотландії здійснювалося у відповідності з документами („Правила про одержання педагогічної освіти”, 1989 р.; „Базова підготовка вчителя”, 1989, 1992 рр.; „Реформа базової підготовки вчителя”, 1991 р.), „Закон про повну загальну, спеціальну середню та вищу освіту” (1992 р.) [7, с. 21]. На початку ХХІ століття було прийнято низку міжнародних документів, правових актів і проектів, які акцентують загальноєвропейські вимоги щодо професійної підготовки вчителя, зокрема Національний курікулум. Сучасна система нормативно-правового регулювання підготовки майбутніх вчителів англійської мови у вищих навчальних закладах Англії та Шотландії опирається на «Закон про освіту» 1996 р. (Education Act 1996), який постійно змінюється. Структура «Закону про освіту» наведена на рис. 1.

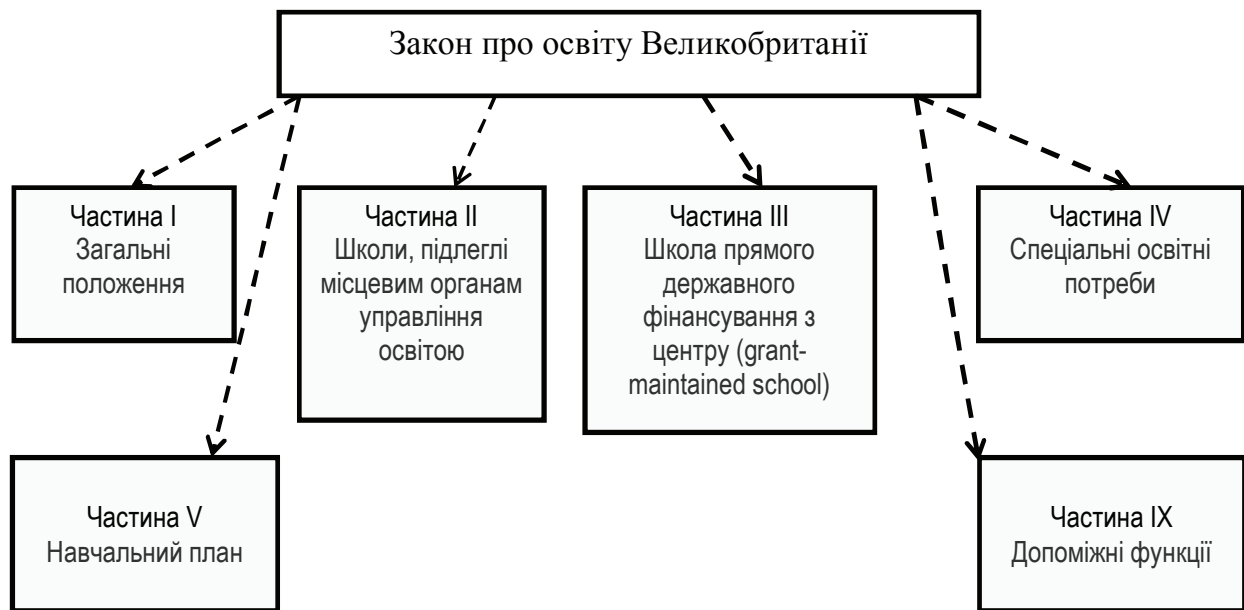

Рис. 1. Структура Закону про освіту Великобританії

Важливе значення для середньої освіти Англії та Уельсу має Закон 1998р. «Про шкільні стандарти та їхню структуру» (School Standards and Framework Act 1998), відповідно до якого міністр освіти Англії має право встановлювати граничні наповнення класів в підлеглих освітніх установах [2, с. 101].

Питання вищої та післявузівської освіти регулюються законами: 1992р. - «Про подальшу та вищу освіту» (Further and Higher Education Act); 1998р. - «Про викладання та вищу освіту» (Teaching and Higher Education); 2004р. - «Про вищу освіту» (Higher Education Act) [2, с. 104].

До інших, непрофільюючих законів Англії та Уельсу, можна віднести закони: 1998 р. - «Про права людини» (Human Rights Act); 1975р. - «Про статеву дискримінацію» (Sex Discrimination Act); 1995р. - «Про дискримінацію обмежено дієздатних» (Disability Discrimination Act); 1976р. - «Про расові відносини» (змінений у 2000р. Race Relations (Amendment) Act); 1995р. - «Про спеціальні освітні потреби та недієздатність» (Special Educational Needs and Disability Act) [7, с. 22].

Регулювання окремих питань забезпечення прав та свобод майбутніх вчителів англійської мови у процесі навчання належить до інших непрофільюючих законів Англії та Уельсу, до яких також можна віднести закони: 1998 р. - «Про права людини» (Human Rights Act); 1975р. - «Про статеву дискримінацію» (Sex Discrimination Act); 1995р. - «Про дискримінацію обмежено дієздатних» (Disability Discrimination Act); 1976р. - «Про расові відносини» (змінений у 2000р. Race Relations (Amendment) Act); 1995р. - «Про спеціальні освітні потреби та недієздатність» (Special Educational Needs and Disability Act).

Значним кроком щодо європейської інтеграції професійної підготовки майбутніх вчителів англійської мови у вищих навчальних закладах Англії та Шотландії стала прийнята Копенгагенською Європейською комісією (2002 р.) резолюція з модернізації професійної освіти і навчальних систем у європейських країнах, яка відома як Копенгагенська Декларація.

Складовими «європейськості» як складової професійної компетентності вчителя визначені: європейська ідентичність (готовність до прийняття різноманітності в рамках єдності, що є ключовим аспектом європейської ідентичності); європейське знання, яке передбачає обізнаність учителя з особливостями освітніх систем інших країн; європейський мультикультуралізм (європейський учитель з повагою ставиться до своєї національної культури та культур інших країн); європейський професіоналізм (європейський учитель має освіту, яка надає йому можливість викладати в будь-якій європейській країні, має «ев-

ропейський» підхід до викладання предмета своєї спеціалізації та міжпредметних тем, що передбачає трактування навчального матеріалу з позицій європейської перспективи); європейська громадянськість (європейський учитель повинен жити і працювати як громадянин Європи); європейські виміри якості. (підготовка європейського вчителя передбачає наявність інструментів порівняння формальних ознак систем педагогічної освіти країн регіону); європейська мобільність учителів, яка включає навчання за кордоном, вивчення іноземних мов, ознайомлення з культурами інших народів, участь у програмах обмінів студентами в рамках ЄС [6, с. 60].

Основним державним документом, який є стрижнем провідних процесів стандартизації педагогічної освіти Англії, є Національний стандарт кваліфікованого вчителя. Якщо порівняти з вітчизняним документом, то він відповідає освітньо-кваліфікаційній характеристиці випускника вищого навчального закладу.

Перший документ Національного стандарту був створений у 1998 р., другий у 2002 р. Детальний аналіз даних документів був проведений у роботі Авшенюк Н.М. "Стандартизація професійної підготовки вчителів у Англії й Уельсі" [1, с. 226].

Питання модернізації шляхів професійної підготовки вчителів було обговорено 26 лютого 2004 року Радою Європи та Європейською Комісією, результатом чого стало затвердження документу "Освіта і підготовка 2010 – успіх Лісабонської стратегії залежить від термінових реформ", у якому були оприлюднені компетентності й кваліфікації, що мають бути сформовані у вчителів, які працюватимуть у загальноєвропейському освітньому просторі. У документі зазначалося, що вчитель є організатором сучасних змін та реформ у суспільстві, які допоможуть зробити економіку Європейського Союзу однією з найефективніших у світі. Саме тому вчитель повинен брати участь у перебудові «суспільства знань», а також стимулювати бажання учнів займатися освітою упродовж життя. Розглянемо вимоги до вчителя, які зазначені в даному документі [6, с. 64]: знаходитися в постійному науковому пошуку; оволодівати новими методиками викладання; займатися самоосвітою; вдосконалювати зміст навчального плану; розробляти інноваційні методи.

У вересні 2007 року було розроблено і запропоновано новий варіант документу «Стандарт кваліфікованого вчителя», до якого були внесені деякі зміни. Охарактеризуємо його. Національний стандарт кваліфікованого вчителя Англії включає три розділи [7]: I) професійні ознаки (Professional attributes); II) професійні знання і розуміння (Professional knowledge and

understanding); III) професійні навички (Professional skills).

Всі навчальні заклади, що забезпечують початково-педагогічну освіту (ITT) і післядипломну педагогічну освіту (INSET) в Великобританії повинні бути акредитовані Держсекретарем з освіти та зайнятості через Агентство з підготовки вчителів (TTA). Для отримання акредитації вони повинні виконати певні вимоги, які з плином часу піддаються змін. Всі дисципліни повинні відповідати вимогам відповідних циркулярів (9/92; 14/93; 10/97; 4/98), в яких викладено, які курси і протягом якого часу повинні вивчатися, а також розкриваються вимоги при вступі до вузів, критерії оцінювання навчальних досягнень студентів і т.д. Циркуляр 4/98 вводить Стандарти по присудженню статусу QTS (Standards for the Award of QTS). У період між вереснем 1998 і 2000 рр. були введені в дію:

- навчальний план початкової педагогічної освіти, що передбачав використання інформаційно-комунікаційних технологій у викладанні;
- навчальний план з англійської мови (рівень початкової школи);

- навчальний план з математики (рівень початкової школи);
- навчальний план з природничих наук (рівень початкової школи);
- навчальний план з англійської мови (рівень середньої школи);
- навчальний план з математики (рівень середньої школи);
- навчальний план з природничих наук (рівень середньої школи);
- вимоги з усіх курсів початкової педагогічної освіти.

Отже, система нормативно-правового регулювання освіти Англії та Шотландії у напрямку підготовки вчителів англійської мови у вищих навчальних закладах забезпечуються комплексом нормативно-правових актів, таких як: закони «Про освіту» 1996 р., «Про подальшу та вищу освіту» 1992 р.; «Про викладання та вищу освіту», 1998р.; «Про вищу освіту» 2004р., а також нормативні акти загальноєвропейського значення. Орієнтація змісту згаданих документів на сталий розвиток, європейську інтеграцію та використання у навчальному процесі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій дозволяють забезпечити якість освіти.

Література і джерела

1. Барбарига А. А. Британские университеты / А. А. Барбарига, Н. В. Федорова. – М. : Высшая школа, 1979. – 127 с.
2. Глузман А. В. Университетское педагогическое образование : Опыт системного исследования : монография / А. В. Глузман. – Киев : Издат. центр „Просвіта”, 1997. – 312 с.
3. Особенности подготовки учительских кадров в зарубежных странах. – М. : НИИ ВШ, 1992. – Вып. 1. – С. 28–29.
4. Сбруева А. А. Глобальні та регіональні тенденції розвитку вищої освіти в умовах побудови суспільства знань / А. А. Сбруева. – Суми, 2008. – 67 с.
5. Авшенюк Н. М. Професійне становлення молодого вчителя у Великій Британії: історія, досвід, стандарти / Авшенюк Н. М. // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2003. – №2. – С. 220-228.
6. Базуріна В. М. Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов у Великій Британії: дис... канд. пед. наук: 13.00.01 «заг. педагогіка та історія педагогіки» / В.М.Базуріна / Житомирський держ. ун-т ім. Івана Франка. – Житомир, 2006. – 235 с.
7. Every Child Matters: Change for Children. An overview of cross government guidance. Department for Education and Skills. – L. : Crown copyright, 2005. – 24 p.
8. Ertmer P.A. Using case studies to enhance instructional design education / Ertmer P. A., Russel I. D. // Educational technology. – 1995. – Vol. 35(4). – 28 p.
9. Evans J. What are effective strategies to support pupils with emotional and behavioural difficulties (EBD) in mainstream primary schools? Findings from a systematic review of research / Evans J., Harder A. and Thomas J. // Journal of Research in Special Education Needs. – 2004. – №7. – 255 p.

В статтє произведен анализ нормативно-правового обеспечения подготовки будущих учителей английского языка в высших учебных заведениях Англии и Шотландии на основе актов общеевропейского значения, законов и циркуляров, касающихся организации подготовки учителей, реформирования образования, обеспечения качества, стандартизации образования. Раскрыты особенности школьной реформы 1988 года, реализуемой в направлении пересмотра содержания обучения, введения национальной оценки знаний учащихся и изменений касательно управленческих процессов. Проанализированы положения концепции европейского образования в рамках единого образовательного пространства, которые имели большое влияние на реформирование системы подготовки учителей английского языка в Англии и Шотландии.

Ключевые слова: подготовка будущих учителей английского языка, высшие учебные заведения, стандартизация образования.

The analysis of the regulatory and legal framework for training of future teachers of the English language at higher educational establishments in England and Scotland has been performed in the article on the basis of common European regulations, laws and circulars relating to the training of teachers, education reform, quality assurance, standardization of education. Specific features of 1988 school reform carried out in the direction of review of the content of education, introduction of a national system of students' knowledge assessment, changes concerning management processes have been highlighted. Provisions of the concept of European education within a single educational space having big impact on reforming English teachers' education in England and Scotland have been analysed.

Key words: training of future teachers of English, higher educational establishments, standardization of education.